

УДК 378.003.12

Ірина Зварич, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та практики перекладу
Національної академії Служби безпеки України
і кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Інституту Філології Київського Національного університету
імені Тараса Шевченка

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ І США

Розглянуто принципи оцінювання якості викладання навчальної дисципліни у вищих навчальних закладах і проаналізовано їх роль в системі оцінювання педагогічної діяльності викладачів.

Ключові слова: педагогічні принципи, оцінювання, навчальна дисципліна, совість.

Рассмотрено принципы оценивания качества преподавания учебной дисциплины у высших учебных заведений и проанализировано их роль в системе оценивания педагогической деятельности преподавателей.

Ключевые слова: педагогические принципы, оценивания, учебная дисциплина, совесть.

The principles of assessment the teaching quality of any subjects in the higher educations are observed, and their role in the teachers' quality assessment system of teaching subjects are analyzed.

Key words: pedagogical principles, evaluations, educational discipline, conscience.

Постановка проблеми. Модернізація вищої освіти і прийняття європейських стандартів потребують підвищення вимог до викладання навчальної дисципліни та оцінювання якості педагогічної діяльності професорсько-викладацького складу у вищому навчальному закладі. Діагностування якості педагогічної діяльності викладачів одна із важливих проблем, яка ще ґрунтовно недосліджена науковцями і потребує вдосконалення критерій, методів та принципів оцінювання. Найбільша перевага надається навчальній діяльності викладача, його кваліфікованості та майстерності викладати навчальні дисципліни. Процес викладання має відповідати завданням вищого навчального закладу, міжнародним стандартам та сучасним потребам забезпечення студентам доступу до ефективних засобів вивчення навчального предмету. Від професійно організованого процесу навчання залежить якість викладання навчальної дисципліни у вищому навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі вивчення наукових праць з питань оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів Г. Андрущак, І. Булах, Т. Кошманової, М. Мруги, Х. Хазяїнова, Г. Стрікланда, М. Ефріка, Л. Роче, Ф. Фіча виділено найбільш пліднодіючі принципи оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів: *справедливого відношення до викладання навчальної дисципліни; етичних взаємовідносин; наукового обґрунтування навчального матеріалу.*

Виклад основного матеріалу. *Принцип справедливого відношення до викладання навчальної дисципліни у вищому навчальному закладі заключається в якості викладання навчальної дисципліни та в професійності педагога пояснити новий програмовий матеріал.*

Якщо розглянути етимологію походження слова – справедливість, то можна чітко з'ясувати, що воно складається із прикметника “праве” та іменника “вість”. У “Великому тлумачному словнику сучасної української мови” зазначається, що вість – це звістка, повідомлення [3, 190]. Отже, справедливість можна трактувати як праве повідомлення, а в широкому розумінні – правове вчення. Водночас, справедливість тлумачиться у словнику, як об'єктивне, неупереджене ставлення до когось, або до чого-небудь; це – людські стосунки, дії, вчинки, які відповідають морально-етичним і правовим нормам [3, 1376]. У нашому розумінні це неупереджене ставлення викладача до студентів, колег, співробітників, майстерність володіти аудиторією із студентами та якість викладання навчальної дисципліни у вищому навчальному закладі.

Стосовно принципу справедливого відношення до викладання навчальної дисципліни викладачі з почуттям гідності шукають цікавий навчальний матеріал і намагаються його доступно пояснити студентам і навчити їх, не порушуючи гармонії внутрішнього світу кожної особистості. Тому, що прагнення справедливості проявляється в бажанні протестувати проти порушення гармонії, проти насильства над собою. Почуття справедливості,

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ І США

яке притаманне кожному, ґрунтується на свідомій гідності людської індивідуальності, тобто, на усвідомленні власної гідності. Кожна особистість вважає себе гідною тих чи інших принципів і підходів в оцінюванні якості педагогічної діяльності викладачів. Отже, термін “справедливість” позначає наявність у соціальному світі прав, засад і виражає їх справедливість, імперативність і необхідність [18, 604].

Принцип справедливого відношення до викладання навчальної дисципліни у вищому навчальному закладі підкреслює, що справедливий викладач – тактовний делікатний, не порушує гідність студентів грубим словом, наказом, будь-яким примусом. Натомість, аналізуючи методичну та дидактичну літературу ми можемо підкреслити, що термін “справедливість” сягає своїми витокami Давнього світу, і середньовічні мислителі намагалися узгодити справедливість з ідеєю перерозподілу надлишкового багатства.

Тома Аквінський навіть вважав, що особистість в крайній скруті має право претендувати на чужу власність. Отже, можна погодитись із середньовічним мислителем Юстиніаном I, який підкреслював справедливість, як постійну і вічну волю віддавати кожному належне, тобто викладачам сумлінно готуватися до викладання навчальної дисципліни і належним чином віддавати накопичені знання з початкової дисципліни студентам.

Зокрема, грецький філософ Платон підкреслював, що справедливість – добродіє, тобто означає правильне ставлення до інших людей, і висловив думку, що в своїх початках всі люди були рівні, лише пізніше, зловживаючи силою, стали порушувати справедливі закони рівності. Він підкреслює, що справедливість – це вияв святості й що святість – це власне справедливість. Викладач не повинен показувати свою владу над студентами і узурповано ставитись до тих, хто порушує дисципліну або має низький рівень знань і водночас студентам треба справедливо оцінювати якість педагогічної діяльності викладачів, а не зводити рахунки із вимогливими педагогами, які змушують їх опанувати навчальною дисципліною і таким чином вони перескладають навчальний предмет по декілька разів.

Отже, принцип справедливого відношення до викладання навчальної дисципліни підкреслює, щоб об’єктивно оцінити педагогічну діяльність викладачів студентам треба не лише знати постанови законодавчої влади щодо навчання у вищому навчальному закладі, але глибоко вивчити

проблему, розуміти її суть, вміти аналізувати дії педагогів і поставити себе на місце викладача, дотримуючись поради китайського філософа Конфуція (551 – 479 рр. до н.е.), який зазначав, що не потрібно робити іншим того, чого ми не хочемо, щоб нам було зроблено. Він закликає бути справедливими й вірними в усіх наших учинках і словах. А викладач має бути благородним і яскравим зразком для студентів в усіх своїх діях і помислах не для того, щоб отримати високі бали в оцінюванні педагогічної діяльності викладачів, а для виховання і навчання молоді – майбутнього процвітання нації. На думку учителя китайської нації, благородна людина – це морально досконала людина, яка протягом усього життя веде пошук свого морального призначення, утверджує справедливість [13, 64]. Відповідно, викладач протягом всього свого плідного життя на ниві педагогічної діяльності веде пошуки нового цікавого навчального матеріалу для студентів, щоб зацікавити їх в ґрунтовному опануванні навчальної дисципліни.

Із розвитком суспільства з’являються нові визначення справедливості, і до наукового обігу вчені включають одне з них: соціальна справедливість. На початку XIX століття завдяки працям Дж.С. Мілля цей термін стає загальноживаним. Ідея соціальної справедливості відображена у двох основних підходах, які утверджують:

- рівність можливостей у рамках відкритого суспільства, громадяни якого мають змогу проявити свої здібності;
- рівномірний розподіл благ з урахуванням рівних потреб кожної людини [17, 604].

Отже, принцип справедливого відношення до викладання навчальної дисципліни ґрунтується на таких підходах: оцінювання якості навчальної діяльності викладача студентами та самооцінки педагогів у висвітленні навчального матеріалу. Розуміння справедливого відношення до викладання навчальної дисципліни можна представити у трьох різновидностях: зрівняльній, розподільчій, відплатній.

Зрівняльна справедливість відношення до викладання навчальної дисципліни передбачає досягнення максимальної рівності прав і можливостей для викладачів і студентів у пошуках цікавого навчального матеріалу.

Розподільча справедливість відношення до викладання навчальної дисципліни орієнтує на підбір цікавого і корисного навчального матеріалу для різних вікових груп з різним якісним рівнем знань, незалежно від їх національних, станових, класових, майнових та інших відмінностей.

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ І США

Відплатна справедливість відношення до викладання навчальної дисципліни поширюється на процес оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів та діагностування рівня знань студентів, покарань за недобросовісне викладання навчального предмета і водночас поверхове його опанування студентами. Відплатна справедливість ґрунтується на принципах і процедурах, що певною мірою застосовуються тільки до осіб, які вважаються винними у низькій якості знань.

Яскравий приклад відплатної справедливості ми спостерігаємо в одній із статей російського педагога О.М. Острогорського, що цитує лист молодого Ф.М. Достоевського, який навчався тоді в інженерному училищі. Його обурило несправедлива оцінка, поставлена йому на випускному екзамені викладачем алгебри, який помстився за те, що він колись “образив” цього педагога.

“О, як довго, як довго я не писав тобі, мій мій брате, – писав Ф.М. Достоевський, – жахливий екзамен... Мене не перевели. О, жах! Ще рік, цілий рік неволі. Я б не бісився так, якби не знав, що підлість, одна підлість завадила мені... Я вбив стільки днів до екзамену, захворів, схуд, витримав екзамен на відмінно в повній силі об’єму цього слова і залишився... Так хотів один викладач... якому я якось нагрубив і який нині мав підлість нагадати мені про це, пояснюючи причину, чому залишився я” [12, 38 – 39].

Натомість, викладачі знаходять задоволення, коли студенти мають ґрунтовні знання з навчальної дисципліни і немає ніяких непорозумінь зі студентами. Та бувають випадки, коли виникають конфлікти в процесі навчання і викладачі та студенти намагаються з’ясувати справедливість. Але, щоб досягнути справедливості як внутрішній аспект – через душу, необхідно, щоб у педагогів почуття справедливості не розвивалося до апогею. Навпаки – переходило з почуття права в обов’язок кваліфіковано викладати навчальну дисципліну

Таким чином, ідеали справедливості по-справжньому розкриваються на засадах високих начал людяності, правдолюбства, гармонії совісті викладача, а студенти залишаються мірилом справедливості в процесі оцінювання педагогічної діяльності викладачів. І від якості викладання навчальної дисципліни, професійності педагога пояснити новий програмовий матеріал, майстерності володіти аудиторією із студентами певною мірою залежить оцінювання навчальної діяльності, яка є складовою педагогічної діяльності викладача.

Принцип етичних взаємовідносин заключається у високій моральній культурі спілкування з викладачами, колегами, студентами, батьками, випускниками, адміністрацією вищого навчального закладу; наукових поглядах і переконаннях; совісті викладача, як головній його цінності; формуванні людяності студентів, як неповторної індивідуальності.

Освіта завжди займала і нині посідає одне із основних місць у вихованні молодого покоління. І розвиток нації неможливий без освіти та праці, що є основними чинниками у розвитку науки і суспільства в цілому.

Важливим у вихованні молоді була, є і залишається неповторна постать педагога, яка поєднує дві могутні сили – розум та совість. Якщо слово “совість” розглянути за морфологічною будовою, то воно має корінь “вість”, що означає – відати, знати, поклатись на свій інтелектуальний розвиток і розум.

Новий тлумачний словник української мови містить ґрунтовне визначення совісті: “Совість – це усвідомлення і почуття моральної відповідальності за свою поведінку, за свої вчинки перед самим собою, людьми, суспільством; моральні принципи, погляди, переконання, сумління” [10, 349 – 350]. Тому педагог як ніхто інший, віддзеркалює ті моральні принципи і якості, які притаманні особистості, наукові погляди і переконання, що відтворені на сторінках дидактичної і методичної літератури, філософських книжок, наукових і періодичних видань.

В.Д. Онищенко зазначає, що “совість” – це вість про божественне, духовне, істинно людське. Совість як голос Божий в людині, як Божий закон, властивий кожній людині [11, 155 – 156]. І цей “Божий закон” педагог змістовно висвітлює на лекційних та семінарських заняттях. Його розум відкриває реальні можливості для досягнення триєдиної мети – навчання, виховання та пізнання таємниць науки в процесі викладання навчальної дисципліни.

Совість визначає здатність оцінювати всі педагогічні методи, підходи, прийоми та принципи в навчальному та виховному процесах, міру їх корисності та необхідності в копійчій роботі педагога в отриманні ґрунтовних знань студентами, а також утримати викладача від небажаних вчинків та узурпованого ставлення до студентів, що суперечить принципам гуманності та справедливості.

Педагог певною мірою відповідає за якість знань студентів та їх самовизначення у суспільстві. І від того, яких студентів ми

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ І США

підготуємо та виховаємо в умовах економічних перетворень, таким і буде майбутнє нашої країни. Тому принцип етичних взаємовідносин в процесі оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів сприяє становленню студента, утвердженню особистості майбутнього спеціаліста, надихає його на сміливі вчинки в досягненні триєдиної мети в навчально-виховному процесі та ідеалів Добра, Правди, Справедливості, Скромності, Науковості, Совісті та об'єктивного і справедливого ставлення до своїх наставників – викладачів.

Г.П. Васянович вважає, що: “На совісті педагога найдорогоцінніше – діти. Їм він віддає своє серце, знання, життєвий досвід. Можна сказати, що справжній педагог – це учитель совісті, душевної мудрості, благочестя” [2, 250]. Таке визначення досить сміливе і дещо обмежене тому, що “на совісті”, за новим тлумачним словником української мови, означає, що хтось винен у чому-небудь, морально відповідає за якісь дії, вчинки [10, 350]. Тому на совісті педагога найважливіше – досягнення триєдиної мети у навчанні, якість знань вихованців та їхні дії і вчинки у навчальному процесі. Педагог майстерно передає накопичені знання і життєвий досвід студентам, а щодо серця, то воно є власне особистісним, і передати його не можна, окрім сердечної поваги і теплоти у формуванні людяності студентів, як неповторної індивідуальності.

А на совісті студентів – моральна відповідальність за якість своїх дій і вчинків як у навчально-виховному процесі та оцінюванні якості педагогічної діяльності викладачів, так і в реальному особистому житті.

В.О. Сухомлинський зазначає, що “Совість – це річ надзвичайно тонка, ніжна і примхлива. Якщо потакати її примхам і норовам, вона стає жорстокою. Треба вчити дітей і особливо підлітків повелювати своєю совістю, тоді вона стає мудрим і благородним вартим вчинків, поведінки всього життя” [15, 252].

“Норови совісті” займають надзвичайно важливе місце у вихованні юного покоління і від того, як педагог навчить студентів “повелювати своєю совістю” залежить успіх у навчанні, у досягненні триєдиної мети та рейтинг викладача в процесі оцінювання його педагогічної діяльності.

Педагоги навчають студентів із різними можливостями, здібностями бути освіченими, із певними принципами та підходами до опанування навчального предмета, і всіх об'єднує пізнання таємниць природи і їх закономірностей – навчання. З одного боку викладач із великим життєвим досвідом, змістовними знаннями, майстерністю

викладати навчальну дисципліну і високою моральною культурою спілкування, а з другого – студент, який демонструє свій реальний рівень досягнення з навчального предмета та вміння добросовісно оцінити якість педагогічної діяльності викладачів у вищому навчальному закладі.

Неминуча радість успіху, говорячи словами В.О. Сухомлинського, коли оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів студентами співпадає з самооцінкою педагогів. Це успіх для двох сторін. Викладач майстерно здійснює викладання навчальної дисципліни і об'єктивно визначає якісний рівень знань студентів, а студенти мають ґрунтовні і міцні знання з навчального предмета і водночас оцінюють якість педагогічної діяльності викладачів. І тому можна зазначити, що принцип етичних взаємовідносин у процесі оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів студентами підкреслює, що совість педагога чиста. Чиста совість – це глибоке усвідомлення своїх вчинків та їх осмислення, душевне вболівання за власні дії, висока моральна відповідальність за підростаюче покоління, майбутнє нашого суспільства – студентів. Водночас студенти високо оцінюють висококваліфікованого викладача, який вміє зацікавити їх у вивченні навчальної дисципліни і виставляють високі бали в анонімному анкетуванні “Викладач очима студентів”.

І. Огієнко зазначає, що совість у людей різна, а саме “...урядова, судейська, вчительська, наукова” [9, 11] і вона залежить від якості особистості, і від того, “...скільки працюють для її розвою. У одних вона сильніша, у других – слабша. Основа одна, але розвій не один” [9, 10]. Виходячи з того, що совість у людей різна, то можна розширити визначення І. Огієнка, що існує і совість студентська. Отже, принцип етичних взаємовідносин з колегами, викладачами, студентами; відображає високу мораль і совість педагога, як головну його цінність у формуванні людяності студентів, неповторної індивідуальності, а совість студентів – культуру спілкування і відношення до опанування навчальної дисципліни та об'єктивність оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів.

Якщо студенти не мають великої жаги до навчання і опанування навчального матеріалу, і тому вони виставляють в анкетуванні “Викладач очима студентів” низькі бали викладачам, то це на їхній совісті, а непрофесійність викладання навчальної дисципліни і навчання студентів – на совісті педагога.

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ І США

Принцип етичних взаємовідносин з колегами, викладачами змушує студентів осудливо ставитись до викладачів, які визначають якісний рівень їхніх знань, зосереджуючи увагу лише на поведінці студентів в процесі опанування навчальної дисципліни. У цьому випадку оцінка якісного рівня знань студентів виставлена викладачем необ'єктивна, бо вона відображає ставлення педагога до певних вчинків студента, якого оцінюють, а не до його реально набутих знань з навчального предмета. Тому, цілком імовірно, що в студентів діють “примхи і нариви” студентської совісті і вони оцінюють якість педагогічної діяльності викладачів “відплатною справедливістю”, що несправедливо і необ'єктивно відображає якість викладання навчальної дисципліни.

Несправедливо і необ'єктивно оцінена педагогічна діяльність викладачів негативно впливає на педагогів, їхнє відношення до викладання навчальної дисципліни та ставлення до студентів. Тому совість педагога заплямована, якщо він використовує процес викладання навчальної дисципліни до зведення певних рахунків із студентами, такі викладачі по суті перестають бути педагогами. Такі педагоги не розуміють, що своїм ставленням до майбутніх спеціалістів, вони “вбивають” бажання вчитися. Оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів – це показник взаємозв'язку між студентами і викладачем, відповідної роботи самого викладача, його совісного ставлення до студентів. Якщо працівники освіти звертають більше уваги не на якісний рівень знань студентів, а на їхню поведінку у процесі навчання тому принцип етичних взаємовідносин закликає викладачів чинити так, щоб не було прикро за свої вчинки перед самим собою, за поведінку і моральні якості своєї особистості.

“Музикант не б'є кулаком або палицею по струнах, або не вдаряє інструментом об стіну, коли струни ліри, цитри, або арфи дають дисонанс, а терпляче настроює їх, прикладаючи все своє мистецтво доти, доки не приведе до гармонії. Так само повинні ми пристосовуватися до властивостей розуму, приводячи розумові здібності до гармонії та любові до наук, якщо ми не хочемо з лінєвих зробити упертих, а з в'ялих – зовсім дурнів” [7, 199].

І тому принцип етичних взаємовідносин не дозволяє “бити кулаком” по почуттях особистості студента, не “вдаряти” двійкою в журналі, а шукати методи і терпляче здійснювати процес викладання навчальної дисципліни доти, доки не приведе до гармонії в засвоєнні знань,

перетворення їх в уміння і навички. Тоді студенти високо оцінять мудрість викладача, його вміння та майстерність викладати навчальну дисципліну і об'єктивно визначать якість його педагогічної діяльності.

Давньогрецький вчений Арістотель наголошує, що совість – це потужна потенційна сила суспільства, яка робить можливим спільне існування людей, а без совісті людське життя втратило б свою вартість на існування. Тому завдяки принципу етичних взаємовідносин з колегами, викладачами, студентами; батьками, випускниками, адміністрацією вищого навчального закладу врівноважуються пристрасті, емоції, викладачі і студенти розуміють один одного і приходять до “середнього стану”, який є досконалим [1, 526]. Саме етичні взаємовідносин з колегами, викладачами, студентами та совість педагога і є та “вість”, що врівноважує емоційний стан студентів, а оцінка якості педагогічної діяльності викладачів – досконалим показником вартості викладання навчальної дисципліни.

Щирі етичні взаємовідносини викладачів і студентів допоможуть уникнути труднощів в процесі оцінювання педагогічної діяльності викладачів. В.О. Сухомлинський порівнює подібне ставлення педагога зі ставленням батька до власної дитини. Він запитує, як би ми повелися, коли у складну ситуацію потрапив наш син? Навряд чи запропонували б виключити його із інституту чи залишити на повторний курс [16, 433].

Натомість, етичні взаємовідносини викладачів, як “потенційна сила суспільства”, має врівноважити пристрасті та емоції студентів в опануванні навчальної дисципліни і прийти до досконалого “середнього стану”, щоб досягти порозуміння в процесі оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів очима студентів. Тому, що принцип етичних взаємовідносин викладачів – означає, що педагоги і студенти мають спільно опанувати програмовий навчальний матеріал, досягати ґрунтовних і змістовних знань у вивченні навчальної дисципліни, спільно “відати, знати” і діяти за велінням совісті [17, 630].

На думку І. Огієнка саме дія за велінням совісті відділяє добро від зла і формує доброзичливі стосунки в процесі навчання, і допомагає студенту перебороти труднощі, утвердити в ньому віру в його можливостях. Побатьківськи, по-материнськи бажати добра – значить заступити злу дорогу до серця студента і робити це треба не тому, що так годиться, не

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ І США

тому що хтось побачить зроблені хороші вчинки чи, щоб студенти високо оцінили педагогічну діяльність викладача, а за велінням совісті.

В.О. Сухомлинський зазначає: “Як добитись, щоб найсильнішим і невблаганним суддею людських вчинків стала совість? Головне тут ось що: треба оберігати дитячу совість від лицемірства й підлості, виховувати чисту совість. З раннього дитинства я намагаюся побудувати взаємовідносини в колективі так, щоб, дитина, залишаючись на одинці із собою, відчувала владу благородних ідей, а в творенні добра вона знаходила справжнє задоволення від доброго діяння. Бажання зробити добро тільки заради того, щоб тебе похвалили, означає, що на чистому тілі совісті з’являється плямочка” [15, 251].

Натомість, треба творити добро не заради похвали чи високих балів в анкеті “Викладач очима студентів”, а заради великого покликання – педагог, оскільки студенти – винагорода за безсонні ночі, проведені за великими стосами книжок і перевіркою письмових завдань. І, щоб не з’явилась “плямочка”, треба професійно викладати навчальну дисципліну, досягати ґрунтовних знань в її опануванні і працювати заради майбутнього покоління нашого суспільства, бо совість “бачить” всі недоліки і прорахунки в роботі викладача, які студенти висвітлюють в анкетуванні “Викладач очима студентів”.

Г.П. Васянович вважає, що коли існує добра совість, то має бути і зла совість [2, 256]. І це цілком логічно, оскільки в природі існують закони філософії і один із них – це боротьба протилежностей, тому виникають протиріччя і між істотами, які прагнуть щось вдосконалити, змінити та покращити. Педагоги з творчими замислами і думками наштовхуються на складні, штучно створені перепони студентами із брудними ідеями та злою совістю, “...в реальному житті можна зустріти людей із нечистою совістю, з черствим, холодним серцем. Нелюдяність, садизм, демагогія декому здатні приносити радість, якщо з їх допомогою досягається корислива мета. Водночас, добре виконана іншими робота може викликати злість, заздрість. Недобра совість часто прагне помсти і зовсім не задля торжества справедливості і правди. Вона готова на зраду й радіє, якщо зруйнувала чийсь життя. Вона може вишукувати способи перекинути свою провину на іншого, возвеличити себе на оманливому фоні інших, хитрістю досягти благополуччя” [2, 256].

Таким чином, завдяки принципу етичних взаємовідносин викладачі намагаються протидіяти злим і несправедливим замислам

студентів оцінити якість педагогічної діяльності справедливо, глибоко проаналізувати і переосмислюють вчинки студентів, щоб покращити якість викладання навчальної дисципліни у вищому навчальному закладі освіти. Студенти, які усвідомили свої аморальні вчинки та низький рівень своїх знань, мучаться докорами совісті і дуже переживають за своє відношення до опанування навчальної дисципліни, ставлення до вимогливих викладачів, за несправедливо виставлені бали у процесі оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів.

Якби не оцінили якість педагогічної діяльності викладачів студенти і якби вони не оцінили знання і вміння своїх наставників викладати навчальну дисципліну, основний бал якості в анкеті “Викладач очима студентів” виставляє життя. Цілком слушно зазначає В.О. Кудін, що життя в своїх оцінках рідко помиляється і, як правило, не помиляється зовсім і оцінює справедливо. Можна по знайомству, як кажуть у народі, “по блату”, влаштувати людину на посаду, але ніколи не можна “по блату” забезпечити їй успіх. Його треба заробити працею, знаннями, вміннями, особистим талантом [8, 279].

Отже, принцип етичних взаємовідносин з колегами, викладачами, студентами протидіє аморальним вчинкам студентів неаб’єктивно і недобросовісно оцінити якість педагогічної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах і водночас надихає педагогів на майстерність та професійність викладання навчальної дисципліни.

Принцип наукового обґрунтування навчального матеріалу заключається в підборі цікавого програмного навчального матеріалу та науково-методичному викладанні навчальної дисципліни.

Аналізуючи дидактичну та методичну літературу можна зазначити, що в оцінюванні педагогічної діяльності викладачів використовують різні методи, підходи, принципи які стимулюють викладачів до якісного викладання навчальної дисципліни та наукового обґрунтування навчального матеріалу.

Найбільшим стимулом до навчання – є радість пізнання і впевненість в своїх силах зазнає відомий педагог В.Ф. Шаталов [19, 69]. Це визначення цілком влучно характеризує навчальну педагогічну діяльність викладачів тому, що лише висококваліфіковані і впевнені в своїх знаннях викладачі, можуть суттєво, доступно, професійно і науково обґрунтувати навчальний програмовий матеріал, що приведе до дискусій, творчих бесід, які широко впроваджувалися ще стародавніми

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ І США

греками, зокрема Сократом і Платоном. Їм була притаманна орієнтація на формуванні пізнавального інтересу, який збуджувався шляхом постановки проблемних запитань. Їх конструкція базувалась на суперечностях між попередніми твердженнями та наступними запитаннями, між наявним якісним рівнем знань та поставленою проблемою, яку необхідно було розв'язати.

Принцип наукового обґрунтування навчального матеріалу характеризується перевіркою ідей на практиці, він пов'язаний з виділенням психології та педагогіки в окрему науку видатним діячем освіти Я.А. Коменським, палким прибічником активізації викладання навчальної дисципліни. Відомий педагог зазначає: “Якщо колись виявиться потреба захопити або пришпорити, то цього краще досягнути...інколи доганою, публічним докором, інколи похвалою інших... Можна також влаштувати щотижневі або, в усякому разі, щомісячні змагання за першість місця чи відзнаку. Треба лише слідкувати за тим, щоб це не втратило свого значення, але щоб любов до похвали і страх докору завжди заохочували до старанності” [7, 235].

Наукове обґрунтування навчального матеріалу в процесі викладання навчальної дисципліни певною мірою стимулює студентів до його сприйняття та опанування. Однак відомий вчений І.Ф. Гербарт осуджуючи відносився до стимулювання студентів в “системі управління”, підкреслюючи, що зароблена похвала, яка висловлена неуслесливо, але щиро й від усього серця, на яку повинна спиратись система докору, висловлена також щедро, улесливо, добре обдуманого й енергійно сказаного за допомогою найкращих зворотів у мові, – і це до тих пір, поки не буде ясно, що студенти проникли і зрозуміли викладання нового матеріалу, вони готові до сприйняття нового і самі себе направляють та стимулюють до опанування навчальної дисципліни [4, 237].

І все ж учений, на наш погляд, деякою мірою помилявся, дещо відриваючи виховання від навчання. Й.Ф. Гербарт розглядав виховання за допомогою навчання [4, 12]. А це вже і є незначна похибка відокремлення, бо виховання – це вже є навчання. Він розглядає виховання з допомогою навчання як навчання всього того, що дається вихованцям, як предмет для роздумів. Адже предметом для роздумів можуть бути необдумані вчинки як студентів так і викладачів, які не можна пояснити наукою. І саме тому Й.Ф. Гербарт вимагав для виховання за допомогою навчання такого наукового обґрунтування і таких знань з навчальної дисципліни та такої сили роздумів, яка б уміла відображати дійсність.

В.В. Ягупов зазначає [20, 249], що основний вклад Йоганна Фрідріха Гербарта в дидактику полягає у вищленуванні етапів навчання, а саме: якість-асоціація-система-метод. На його думку, ці формальні ступені не залежать від змісту навчального матеріалу, а визначають хід навчального процесу на всіх заняттях і з усіх предметів і процес навчання відповідно реалізується від уявлень до понять, від понять до вмінь теоретичного характеру. Оскільки логіку навчання Й.Ф. Гербарт розумів як послідовність таких дій: пояснення, осмислення, узагальнення і використання на практиці. Саме в цьому наша думка співпадає з думкою автора, який наголошує, що система навчання, яку пропонує Й.Ф. Гербарт хибує відірваністю від інтересів і потреб студентів та від життя. Ця система не сприяє активізації розумових дій студентів, пригнічує їх самостійність, ініціативність, творчість думки, незацікавленість до опанування навчальної дисципліни і вони незадумуючись незадовільно оцінюють якість викладання навчальної дисципліни викладачем. Саме з широким використанням думки студентів в системі оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів вищих навчальних закладів, можуть з'ясуватись значні похибки у викладанні навчального предмета та науковому обґрунтуванні програмового матеріалу.

І.П. Подласий також звернув увагу на вчення німецького філософа Й.Ф. Гербарта. На його думку система викладання навчальної дисципліни, яка базується на науковому вченні Й.Ф. Гербарта несприятливо вплинула на якість навчального процесу у вищих закладах освіти тому, що поширювались погляди, за якими метою навчання є передавання готових знань, що підлягають заучуванню обґрунтованого навчального матеріалу і не дають поштовху творчості та самостійній думці студентів [14, 303 – 305].

На наш погляд заучування навчального матеріалу без наукового обґрунтування і свідомого його опанування не матиме плідного результату в майбутньому. Викладання навчальної дисципліни, майстерність викладача поєднати навчальний матеріал із сучасними подіями – це важлива складова оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів, бо “справжній” викладач показує своїм студентам не готові будівлі, в які вкладено тисячоліття праці, а стимулює їх укладати цеглини, будувати будинок разом з ним, навчає його будівництву, зазначає відомий А. Дістерверг [5, 158].

В.В. Ягупов нагадує, що піддавались критиці такі недоліки гербартанської моделі навчання:

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ І США

- поверхове виховання, що ґрунтується на дисциплінарних заходах;
- книжність навчання, яке позбавлене зв'язку з життям;
- передавання студентам "готових" знань, застосування "письмових" методів навчання, спрямованих на запам'ятовування навчального матеріалу;
- недостатнє врахування інтересів, потреб і запитів студентів;
- відрив змісту навчання від суспільних потреб;
- недостатня увага до розвитку здібностей студентів [20, 250].

Враховуючи всі недоліки, які були допущені в системі навчання, винятково важливо вдосконалювати підходи і методи до викладання навчальної дисципліни, заохочувати всіх студентів в опануванні навчальним матеріалом та систему оцінювання педагогічної діяльності викладачів. Влучно зазначає І.П. Подласий, що без дидактики Гербарта, даного ним поштовху, без критичного осмислення досвіду гербартанського виховання не було б сучасної теорії і практики [14, 304].

Отже, доцільно впроваджувати нові ідеї в систему навчання, вдосконалювати добре відомі методи викладання та оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів. Педагоги отримують задоволення від об'єктивного оцінювання їхньої педагогічної діяльності, радість від пережитих труднощів. Високі результати надають викладачам впевненості в своїх силах і заохочують та стимулюють їх ще краще викладати навчальну дисципліну та обґрунтовувати навчальний матеріал.

Влучно зазначає О.М. Острогорський, що "Лінивий не відчуває образи: він не трудиться, працюючий знає, чого коштує йому праця, і хоче, щоб результати його праці цінувалися..." [12, 40].

Викладачі, які постійно працюють над вдосконаленням методів викладання навчального предмета, підвищенням рівня знань з навчальної дисципліни, вболівають за опанування навчальною дисципліною студентами, безумовно, бажають, щоб їхню педагогічну діяльність достойно оцінили студенти тому, що оцінка стимулює педагогів до творчих підходів викладати навчальну дисципліну.

Висновки. Таким чином, зробимо висновок, що об'єктивно оцінена педагогічна діяльність викладачів підкреслює певен рівень знань педагога, його вміння використовувати дидактичну літературу в процесі навчання, яка необхідна для обґрунтування навчального матеріалу та ґрунтового опанування предмета, що вивчається. Справедливо виставлена оцінка

студентами на основі принципів оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів: *справедливого відношення до викладання навчальної дисципліни, етичних взаємовідносин спілкування, наукового обґрунтування навчального матеріалу* заохочує викладачів до більш наполегливої і напруженої роботи в процесі викладання навчального предмета і дотримання трудової дисципліни.

1. *Аристотель. Политика // собрание сочинений: В 4 т. – Т. 4. // Пер. с древнегреч. / Общ. ред. А.И. Доватура. – М.: Мысль, 1983. – С. 375 – 644.*

2. *Васянович Г.П. педагогічна етика: навчально-методичний посібник. – Львів, "Норма", 2005. – 344 с.*

3. *Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.*

4. *Герbart И.Ф. Главнейшие педагогические сочинения. – М.: Изд. К. Тихомирова, 1906. – 356 с.*

5. *Дистервег А. Руководство немецких учителей // Избр.пед. соч. – М.: Учпедгиз, 1956. – 374 с.*

6. *Зварич І.М. Педагогічні засади оцінювання знань студентів у вищих навчальних закладах США: Монографія. – К.: "Фенікс", 2008. – 210 с. Бібліогр.: С. 188 – 210.*

7. *Коменський Я.А. Вибрані педагогічні твори. В 2т. / За ред.: А.А. Красновського: – К.: Рад. школа, 1940. – Т.1. – 246 с.*

8. *Кудин В.О. Крутогорьями жизни (Повесть-раздумье о моем современнике) Киев – 2001. – 380 с.*

9. *Митрополит Іларіон. Мої проповіді. – Вінніпег: В.Т. "Волинь", 1973. – 115 с.*

10. *Новий тлумачний словник української мови. В 3 т. – Т. 3. – П – Я. – К.: "АКОНІТ", 2006. – 862 с.*

11. *Онищенко В.Д. Філософія духа і духовного пізнання: Християнсько – філософська ноологія. – Львів: Логос, 1998. – 338 с.*

12. *Острогорский А.Н. Педагогические экскурсии в область литературы. – М.: Редакция К.И. Тихомирова, КИМОСХ, 1897. – 298 с.*

13. *Переломов К.С. Конфуций: жизнь, учение, судьба. – М.: Наука. изд. фирма "Восточн. лит-ра", 1993. – 440 с.*

14. *Подласый И.П. Педагогика: Учебн. для*

ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ

- студентов высших пед. учеб. заведений. – М.: Просвещение., 1996. – 632 с.
15. Сухомлинський В.О. Виховання високих моральних якостей і норм поведінки // Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. – Т. 2. – К.: Рад.школа, 1976. – С. 249 – 333.
16. Сухомлинський В.О. Будьте доброзичливими! // Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. – Т.2. – К.: Рад.школа, 1976. – С. 432 – 436.
17. Фейербах Л. Эвдемонизм // Избранные философские произведения в 2 т. – Т 1. – М., Госполитиздат, 1955. – С. 578 – 641.
18. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: “Укр. енцикл.”, 1998 – Т. 5: П – С. – 2003. – 736 с.: іл. 259 ілюстр., 7 карт.
19. Шаталов В.Ф. Точка опори. – М.: Педагогика, 1987. – 161 с.
20. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2010

УДК 37.011.31.035

Іван Петрицин, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри основ виробництва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ

У статті викладені деякі підходи щодо організації навчального процесу та професійної підготовки студентів із використанням на лекційних заняттях мультимедійних технологій.

Ключові слова: мультимедійні лекції, мультимедійні середовища, мультимедіа, форми організації навчання інформаційно-комунікаційна компетентність.

В статтє изложены некоторые подходы относительно организации учебного процесса и профессиональной подготовки студентов с использованием на лекционных занятиях мультимедийных технологий.

Ключевые слова: мультимедийные лекции, мультимедийные среды, мультимедиа, формы организации учебы, информационно-коммуникационная компетентность.

In the articles expounded some approaches are in relation to organization of educational process and professional preparation of students with the use on lecture employments of multimedia technologies.

Key words: multimedia lectures, multimedia environments, multimedia, forms of organization of studies, are an of informatively communication competence.

Постановка проблеми. Сучасне життя досить складно уявити без використання комп'ютерної техніки. В умовах значного зростання кількості нової інформації традиційний навчально-методичний супровід неспроможний забезпечити виконання таких освітніх завдань, як оновлення змісту освіти, забезпечення особистісно-орієнтованого навчання, активізації процесу розвитку творчих здібностей, умінь та навичок студентів (учнів), застосування набутих знань для розв'язування нетрадиційних завдань. Сучасні комп'ютерні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) дають можливість педагогу в процесі підготовки та проведення заняття якісно поліпшити процес викладання матеріалу. Насамперед, актуальним є питання реалізації ідеї “педагогіки співпраці”. Об'єднання зусиль викладача (вчителя) та студентів (учнів) надає можливість якнайкраще розкрити індивідуальні особливості кожної особистості, зацікавити її, визначити сутність

досліджуваної проблеми, досягти взаєморозуміння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам використання ІКТ у навчальній діяльності присвячені роботи Г. Бордовського, Р. Гуревича, С. Гончаренка, А. Довгялло, І. Горбунової, Ю. Дорошенка, М. Жалдака, М. Кадемії, В. Клочка, Л. Коношевського, Ю. Машбиця, С. Панюкової, І. Роберт, А. Смірнова, В. Сумського, Н. Тверезовської та ін.

Роль і місце ІКТ в навчально-пізнавальній діяльності та вплив на психіку людини досліджувалися у роботах Б. Гершунського, В. Рубцова, О. Тихомирова та ін.

Практично всі дослідники приходять до єдиного висновку про високу ефективність використання ІКТ в навчальному процесі.

В процесі навчання можна виділити як мінімум *змістовна* (чому вчити), *процесуальна* (як навчати), *мотиваційна* (як активізувати діяльність учнів) і *організаційна* (як